

Aphasia là gì?


Vietnamese

Chắc bạn bắt gặp Aphasia (hội chứng bất lực ngôn ngữ) lần đầu cách đây chưa lâu. Khởi đầu, nó đặt ra câu hỏi như Aphasia là gì, nó phát triển như thế nào, và những vấn đề nảy sinh?

Aphasia là gì?

Là con người, ai cũng sử dụng ngôn ngữ. Nói, tìm đúng từ, hiểu, đọc, viết, cử chỉ, điệu bộ là một phần ngôn ngữ chúng ta sử dụng. Nếu một hoặc nhiều phần chức năng ngôn ngữ của bộ não bị tổn thương sẽ dẫn đến hội chứng Aphasia. Aphasia (a = không, phasia = nói được) được dùng để biểu thị một người không còn khả năng nói lên điều họ muốn nói. Họ không còn khả năng sử dụng ngôn ngữ. Bên cạnh Aphasia, có thể xuất hiện sự tê liệt và những vấn đề liên quan đến:


- Hoạt động nhận thức
- Đánh giá môi trường xung quanh
- Năng lực tập trung, tự chủ và ghi nhớ

Người ta không thể làm hai việc cùng một thời điểm nữa.

Nhiều người từng trải qua tâm trạng bất lực trong các kỳ nghỉ ở nước ngoài, hoặc không thể diễn đạt cho người khác hiểu điều họ muốn nói, hoặc không hiểu rõ người khác muốn nói gì. Ngay cả ở những nước chúng ta làm chủ ngôn ngữ, ví dụ như những lần chúng ta đi khám bác sĩ. Ở những nơi mà chúng ta làm chủ ngôn ngữ kém hơn, thì khả năng giao tiếp với người địa phương sẽ bị hạn chế, và thậm chí chúng ta có thể gọi món này, nhưng người ta bê ra món khác. Những người bị Aphasia phải đối mặt với những vấn đề như vậy mỗi ngày. Như thế, Aphasia là sự rối loạn ngôn ngữ. Không có hai người bị Aphasia như nhau: hội chứng này ở mỗi người một khác. Phạm vi và sự khốc liệt của Aphasia tùy thuộc vào vị trí và mức độ não bị chấn thương, vùng ngôn ngữ then chốt và tính cách của từng người. Một số người bị Aphasia vẫn có thể hiểu ngôn ngữ nhưng gặp khó khăn để diễn đạt đúng từ hoặc trật tự trong câu. Những người khác lại nói nhiều, nhưng những gì họ nói lại khó hiểu với những người xung quanh, và họ thường gặp vấn đề nghiêm trọng trong việc hiểu ngôn ngữ. Khả năng ngôn ngữ của những người bị Aphasia nằm trong khoảng giữa hai thái cực trên. Chú ý: một người bị Aphasia nhìn chung vẫn còn nguyên vẹn năng lực trí tuệ!

Hầu như có một quá trình phục hồi ngôn ngữ một cách tự nhiên khi Aphasia hình thành. Nhưng quá trình hồi phục này không bao giờ được nguyên vẹn. Tiếp tục thường xuyên luyện tập, kiên trì, cố gắng sẽ tạo được một số cải tiến.





Sự phát triển của Aphasia

Aphasia phát triển từ chấn thương não. Nguồn gốc của loại chấn thương não này thường là rối loạn mạch máu. Còn gọi là đột quy, xuất huyết não, nhồi máu não hoặc tắc nghẽn hay vỡ động mạch não. Các bác sĩ thường gọi là tai biến mạch máu não (tiếng Anh: Cerebral Vascular Accident, viết tắt là CVA). Các nguyên nhân khác của hội chứng này có thể do chấn động cảm xúc (do tai nạn (giao thông) làm tổn thương não) hoặc do khối u não.

Não của chúng ta cần đủ oxy và glucose để hoạt động bình thường. Nếu như bị Aphasia hoặc rơi vào các trường hợp khác, quá trình lưu thông máu ở trong não có thể bị phá vỡ, tế bào não bị chết trên những vùng đó. Não có nhiều vùng đảm nhiệm những vai trò khác nhau. Phần lớn trong chúng ta, bán cầu não trái đảm nhiệm vai trò ngôn ngữ. Nếu như vùng này bị tổn thương thì người ta gọi là Aphasia.

Những vấn đề gì có thể nảy sinh?

Hiếm khi có ai đó chỉ đơn thuần bị đứt mạch tư duy (Aphasia). Thường thì những vùng khác của não cũng bị ảnh hưởng. Đơn cử một vài vấn đề nảy sinh như sau:

- Bệnh liệt nửa người (tiếng Anh: hemiplegic condition). Với những người bị Aphasia thì thường là nửa người bên phải. Cơ quan chỉ huy hoạt động của cơ trên nửa người bị liệt, dẫn đến hệ quả là các cơ ấy không còn tham gia vào quá trình vận động như trước.
- Mất một nửa thị lực (hemianopsia). Phần lớn họ vẫn nhìn được các sự vật ở nửa phần cơ thể còn lành lặn, nhưng không thấy những sự vật vật nằm ở nửa phần bị tê liệt.
- Không còn biết làm sao để thực hiện các hoạt động chính xác (apraxia). Những hoạt động đơn giản như mặc quần áo, ăn, uống không còn thực hiện được một cách có ý thức nữa. Ví dụ như họ không biết phải thổi tắt cây nến như thế nào nếu người khác yêu cầu họ làm việc đó (hành động có ý thức), trong khi họ lại tự giác thổi tắt que diêm họ đang cầm trên tay để tránh bị bỏng.
- Gặp khó khăn khi ăn, uống và nuốt (dysphagia, dys = trục trặc, phagia = nuốt). Do não bị tổn thương, cơ hàm dưới và cơ nuốt có thể bị liệt, rất nhạy cảm hoặc vô cảm. Nó khiến cho việc ăn, uống trở thành công việc khó khăn. Vì liệt và mất cảm giác một phần má, nước bọt có thể nhỏ ra từ tuyến nước bọt nằm dưới lưỡi.
- Gặp khó khăn về trí nhớ. Khi những thông tin cần ghi nhớ bằng ngôn ngữ chiếm số lượng lớn. Vì bị khó khăn về ngôn ngữ nên dường như chức năng ghi nhớ hoạt động kém hơn. Vì thế cần ghi chú ra từng cặp từ một; nó sẽ giúp những người bị Aphasia ghi nhớ dễ dàng hơn.
- Phản ứng không bình thường. Sau tai nạn, thỉnh thoảng họ phản ứng với các sự kiện hoàn toàn khác so với trước đây. Gặp khó khăn khi biểu lộ cảm xúc. Và có thể xảy ra trường hợp ai đó thường khóc và cười. Cũng có thể do họ gặp rất nhiều khó khăn để dừng lại.

- Động kinh. Khi bộ não tái tạo lại sau chấn thương, một loạt các vết sẹo hình thành trong não. Nhiều khi, những vết sẹo này tạo thành những vết tròn nhỏ trong não. Hệ quả là cơ thể bị rối loạn, một số người thường bị khó thở, và có thể bị bất tỉnh. Cơ động kinh đó chỉ diễn ra trong vài phút, nhưng thường bất thành linh khiến bệnh nhân và gia đình rất hoảng sợ.

Danh sách vừa nêu không có nghĩa là đầy đủ. Các triệu chứng và hệ quả của Aphasia ở mỗi người mỗi khác. Từng trường hợp kể trên có thể xuất hiện đồng thời khi bị Aphasia, nhưng không nhất định như vậy.

Điều trị Aphasia

Nhiều người bị Aphasia thỉnh thoảng được cho nhập viện. Và thường là sau khi phát hiện tổn thương não. Sau khi ra viện, nhiều người bị Aphasia vẫn cần được tiếp tục điều trị. Và khó biết ai họ có thể hướng tới để tìm sự giúp đỡ. Tốt nhất là xin lời khuyên của bác sĩ. Sự điều trị Aphasia luôn là liệu pháp ngôn ngữ. Nhìn chung thì họ hoàn toàn đủ tiêu chuẩn để học nói. Thời gian điều trị tùy thuộc vào quá trình phục hồi từ Aphasia, cũng như khả năng và quy tắc điều trị ở nơi bạn sống.


Chìa khóa vàng giao tiếp

Aphasia đã làm thay đổi cách hiểu hoặc diễn đạt cảm xúc của người mắc hội chứng này. Sử dụng tốt nhất những cách thức giao tiếp còn lại, người ta vẫn có thể nói chuyện được với những người bị Aphasia. Những người bị Aphasia nặng thường chỉ hiểu những từ quan trọng nhất trong câu. Họ hiểu những 'từ then chốt'. Thông qua ý nghĩa của các từ khóa, người ta có thể hiểu sai vấn đề, xuất phát từ tổ hợp của các từ khóa ấy và hiểu biết chung về sự vật khiến thông điệp có thể bị hiểu sai. Thỉnh thoảng chúng ta và những người bị Aphasia cùng nghĩ rằng hai bên hiểu nhau. Nhưng những phản ứng sau đó lại cho thấy rằng không phải như vậy.

Nếu bạn muốn nói một điều gì đó với người bị Aphasia

- Trước nhất, dành thời gian cho cuộc nói chuyện. Ngồi một cách thoải mái và giao tiếp bằng mắt.
- Nếu bạn sợ phải nói chuyện, thì có thể nói những việc đơn giản về bạn, rồi sau đó tự hỏi về những điều bạn đã biết rõ câu trả lời.
- Nói chậm và dùng những câu ngắn, nhấn mạnh những từ quan trọng nhất trong câu.
- Viết ra những từ quan trọng nhất. Lập lại thông điệp và đưa cho bệnh nhân Aphasia điều bạn viết ra. Họ có thể sử dụng nó như gợi ý hoặc phương tiện giao tiếp.
- Giúp đỡ người bị Aphasia khắc phục khó khăn khi tâm sự về chính họ bằng chỉ trỏ, cử chỉ và điệu bộ, vẽ, viết, và hỏi xem họ có thể chỉ ra, dùng điệu bộ cử chỉ, vẽ hoặc viết ra điều gì đó được không. Cùng nhau tìm trong các từ điển bỏ túi hoặc các sách giao tiếp.





Nếu một người bị Aphasia muốn nói với bạn điều gì đó

Trước hết cần làm rõ nó liên quan đến ai, điều gì xảy ra hay vẫn đang tiếp tục xảy ra, và nếu có thể thì ở đâu hay khi nào sự việc đã hoặc đang diễn ra. Điều đặc biệt quan trọng là đưa ra đúng câu hỏi, sáng tạo, và càng hệ thống hóa càng tốt. Luôn đưa ra những câu hỏi có nhiều lựa chọn, trong đó bạn liệt ra những kết quả có thể lựa chọn sát cạnh nhau.

Kiên nhẫn chinh phục tất cả

Thảo luận với những người bị Aphasia đòi hỏi rất nhiều thời gian và sự kiên nhẫn. Dù đã sử dụng các chỉ dẫn trên, vẫn có thể xảy ra trường hợp bạn và họ không thực sự hiểu nhau. Tạm gạt vấn đề đó sang một bên và thử lại sau, thì bạn có thể gạt hái nhiều thành công hơn.

Thông tin bổ sung

Bạn có thể tìm thêm thông tin bằng nhiều ngôn ngữ khác nhau trên website của Hiệp hội Aphasia quốc tế (tiếng Anh: Association International Aphasia, viết tắt là AIA): www.aphasia-international.com. Ở đó, bạn có thể thấy đường dẫn tới hiệp hội Aphasia các nước khác nhau cung cấp thông tin bằng ngôn ngữ của riêng họ.

Mục tiêu của trang web này là đem lại sự quan tâm của dư luận tới Aphasia và khuyến khích sự thành lập nhóm chia sẻ cho những người cùng cảnh ngộ, ngăn chặn tình trạng người bị Aphasia bị cô lập với xã hội.